

INKLYUZIV TA'LIM TIZIMINING TAKOMILLASHUVI VA BU TA'LIM MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA JORIY ETILGANLIGI

Toshkent TMC Insitutining pedagogika fanlar kafedrası o'qituvchisi

Eshmamatova Setora

Toshkent TMC Insitutining Maktabgacha ta'lim sirtqi yo'nalishi talabasi

Umirova Shaxruza Nodirbekovna

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim tizimining takomillashuvi dunyo miqyosida ta'limning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida tan olinmoqda. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillariga asoslanib, har bir bolaning – ularning har qanday imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim olish huquqini tan olish va ta'minlashga qaratilgan. Inklyuziv ta'lim nazariyasi va amaliyoti bolaning shaxsiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish, ijtimoiy integratsiyani chuqurlashtirish va jamiyatda teng huquqli a'zo sifatida ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli inklyuziv ta'lim tizimining takomillashuvi ta'lim sifatini yuksaltirish va har bir bolaga o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish sharoitlarini yaratish uchun muhim omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, ijodkorlik, individual yondashuv, jamiyat, xalqaro hamkorlik, tashkilotlar.

Maktabgacha ta'lim tizimi inklyuziv ta'limning asosiy va ilk bosqichlaridan biri sifatida ahamiyat kasb etadi. Bu yosh davr bolaning shaxsiyati, ijodkorligi, bilim olishga bo'lgan qiziqishlari shakillanadigan va rivojlanadigan davrdir. Shu bois, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv yondashuvni joriy etish ijodkorlik va individual yondashuvni rivojlantirish orqali farzandlarning rivojlanishining barcha jihatlari uchun poydevor yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda inklyuziv ta'lim qo'llanilishi nafaqat maxsus ehtiyojga ega bolalarning ta'lim olishini ta'minlash, balki butun guruhning o'quv jarayonida birga o'sishi va to'liq rivojlanishiga yordam beradi. Inklyuziv ta'lim tizimining maktabgacha ta'limda joriy etilishi huquqiy va tashkiliy asoslarni talab qiladi. Buyurtma va qonunchilik hujjatlari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv xizmatlarni tashkil qilish tamoyillarini belgilab beradi. Bu jarayonda pedagoglarning malakasini oshirish, ular uchun maxsus treninglar va metodik qo'llanmalarni yaratish muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan xodimlar bolalarning individual xususiyatlarini aniqlash, jumladan, maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalarni to'g'ri qo'llab-quvvatlash uchun zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari lozim. Shu bilan birga, ota-onalar bilan faol muloqot va hamkorlik maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limining muvaffaqiyatli bo'lishiga xizmat qiladi.[1]

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun inklyuziv ta'lim muhitini yaratishda eng asosiy vazifa – har bir bolaning individual rivojlanishiga moslashtirilgan dasturlar ishlab chiqishdir. Ushbu dasturlarda bolaning psixologik, jismoniy va ijtimoiy xususiyatlari hisobga olinishi, uning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun maxsus usullar qo'llanilishi muhimdir. Inklyuziv ta'lim dasturlarida ijodiy yondashuv, o'yin vositasida o'rganish, muloqotni rivojlantirish, hissiy-ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish kabi elementlar muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'limda inklyuzivlik farzandlarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, boshqalar bilan samarali hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.[2]

Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning samarali ishlashi uchun tashkilotlar moddiy-texnika bazasini takomillashtirish zarurati mavjud. Xususan, tashkilot binolari har qanday bolalar uchun qulay va xavfsiz bo'lishi lozim. Bu nafaqat arxitektura va jismoniy sharoitlarni optimallashtirish, balki maxsus o'yin maydonchalari, o'quv va rivojlantirish vositalariga ega bo'lishni ham o'z ichiga oladi. Maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun individual jihozlar, yordamchi texnologiyalar, ko'makchi vositalar mavjudligi ularning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Inklyuziv ta'lim tizimining maktabgacha bosqichida joriy etilishi nafaqat ta'lim sohasidagi mutaxassislar, balki psixologlar, logopedlar va boshqa ixtisoslashgan mutaxassislarning faol ishtirokini talab qiladi. Bu mutaxassislar bolalarning rivojlanish xususiyatlarini aniqlash, muammolarni erta aniqlash, ularga amaliy yordam ko'rsatish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Shu tarzda, multidisipliner yondashuv bolalarning o'zlashtirish darajasini oshirishga, ularni jamiyatga muvaffaqiyatli moslashtirishga imkon yaratadi.[3]

Maktabgacha ta'limda inklyuzivlikni amalga oshirish jarayonida ota-onalarning roli beqiyos. Bolalar rivojlanishining ilk bosqichida ota-onalar bilan doimiy muloqot olib borish, ularga konsultatsiyalar berish, rivojlanish jarayonida yuzaga kelgan savollarga javob berish muhimdir. Ota-onalarni ta'lim jarayoniga faollik bilan jalb etish, ularni maxsus dasturlar va treninglar orqali xabardor qilish bolalarning muvaffaqiyatli rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu tariqa, ota-onalar va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlik mustahkamlanadi. Jamiyat darajasida inklyuziv ta'lim tizimining rivojlanishi uchun targ'ibot ishlarini olib borish zarur. Omma e'tiborini inklyuziv ta'limning ahamiyatiga qaratish, uning ijtimoiy barqarorlik va inson huquqlarini ta'minlashdagi o'rnini tushuntirish keng jamoatchilikning qo'llab-quvvatlashini oshiradi. Shu bilan birga, davlat tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda resurslarni birlashtirish va samarali loyihalar ishlab chiqish inklyuziv ta'limni yanada rivojlantirish uchun zarurdir. Bu orqali inklyuziv yondashuvning yanada kengroq qo'llanilishi, maktabgacha ta'lim tizimida sifatli ta'lim berish imkoniyati oshadi.[4]

Ta'lim tizimida innovatsiyalar, jumladan raqamli texnologiyalarni keng joriy

etish inklyuziv maktabgacha ta'limning samaradorligini oshiradi. Raqamli vositalar orqali bolalar uchun individual yondashuvni kuchaytirish, muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etishda yordam beruvchi tizimlarni yaratish mumkin. Shu bilan birga, pedagoglar va ota-onalar uchun onlayn treninglar, maslahatlar va resurslar taqdim etilishi inklyuziv ta'lim jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirish jarayonida namunaviy rivojlanishni kuzatish, tajriba almashish, samarali metodlarni keng joriy etish muhimdir. Xarakatlar tizimli va rejalashtirilgan bo'lishi, kamchiliklar va yutuqlar muntazam tahlil qilinishi, shuningdek, yangi ilmiy tadqiqotlar asosida yondashuvlar yangilab borilishi inklyuziv ta'limning sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.[5]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim tizimining takomillashuvi maktabgacha ta'lim tizimida muhim vazifa bo'lib, bu ta'lim bosqichida har bir bolaning individual ehtiyojlariga mos ta'lim berish, uning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlash orqali jamiyatda adolatli va teng imkoniyatli ta'lim muhitini yaratishga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limning joriy etilishi nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki bolaning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Bu jarayonda huquqiy asoslar yaratish, pedagoglarning malakasini oshirish, ota-onalar faolligini oshirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, mutaxassislarning multidisipliner yondashuvini ta'minlash va innovatsion texnologiyalarni qo'llash birgalikda amalga oshirilishi talab etiladi. Natijada, inklyuziv ta'lim tizimi rivojlanib, maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim olish imkoniyatlari va hayot sifati yaxshilanadi, ularning jamiyatda teng huquqli a'zo sifatida o'sishlari kafolatlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Goipova, N.B. (2024). Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
2. Sobirova, F. (2023). Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning hayot xavfsizligini ta'minlash muammolari. Pedagogik mahorat, 7(2), 55-62.
3. Toshpo'latova, M. va Axmedov, S. (2022). Inklyuziv ta'limda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish. Ta'lim, fan va innovatsiya, 2(5), 34-42.
4. Rasulova, Z. (2021). Maxsus ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun xavfsiz ta'lim muhitini yaratish. Ta'lim nazariyasi va amaliyoti, 3(7), 78-86.
5. Nurmatov, J. (2024). Inklyuziv ta'limda psixologik xavfsizlikni ta'minlash. Pedagogik fanlar, 1(1), 20-29.
6. Xasanov, T. (2022). Inklyuziv ta'lim muhitida o'quvchilarning jismoniy xavfsizligini ta'minlash usullari. Modern Ta'lim, 4(3), 10-17.
7. Ergashev, J. va Shamsieva, L. (2023). Inklyuziv ta'limda maxsus ehtiyojli o'quvchilarni himoya qilish tizimi. Ilm-fan va ta'lim, 5(9), 101-109.
8. Akbarova, N. (2021). Inklyuziv ta'lim va hayot faoliyati xavfsizligi. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 6(4), 45-53.
9. Mirzaeva, D. (2023). Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'lim tizimining rivojlanishi. Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim, 1(1), 33-44.